

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Niemi-Pynttäre, Risto

Title: Seneca: Elämän lyhydestä

Year: 2018

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja, 2018.

Rights: CC BY 4.0

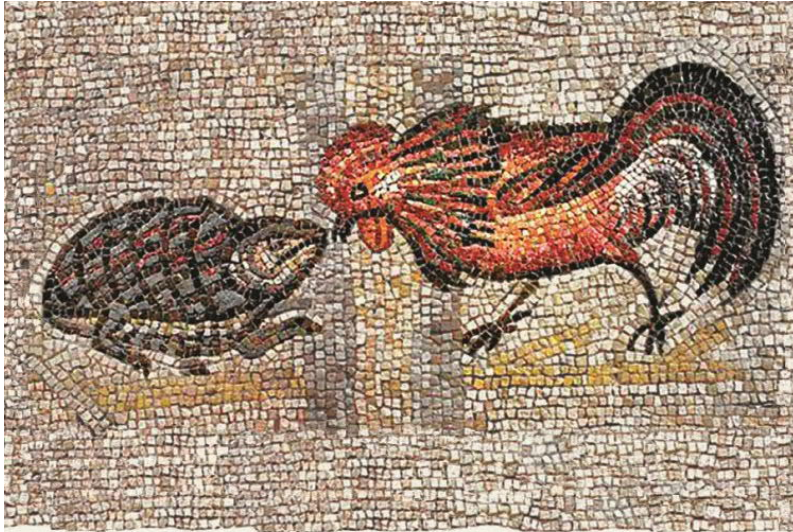
Rights url: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Please cite the original version:

Niemi-Pynttäre, R. (2018). Seneca: Elämän lyhydestä. Maailmankirjat : käännöskirjallisuuden verkkolehti, 14.8.2018. <http://www.maailmankirjat.ma-pe.net/seneca-elaman-lyhydesta/>

Seneca: Elämän lyhyydestä

[AM/31 ADMIN](#)



SENECA ELÄMÄN LYHYDESTÄ

RISTO NIEMI-PYNTTÄRI 14.8.2018

Roomalaisen Senecan esseettä *Elämän lyhyydestä* suositellaan nyt ajankohtaisena luettavana. Otavan kustantaman teoksen esipuhetta vaivaa kovin alleviivaava ajankohtaisuuteen viittaaminen: Senecaan liitetään sanat downshiftaaminen, selfhelp-kirjallisuus ja vastaava. Vaikuttavampaa olisi viitata uus-stoalaisuuteen. Tai Foucaultiin, jonka teoria itsestä huolehtimisen strategoista ammentaa Senecalta. Viittaus Martha Nussbaumin tunteiden hallinnan filosofiaan saisi ainakin valistuneen lukijan kiinnostumaan tästä selfhelp -genren perustajasta.

Vielä vaivaannuttavampaa on lukea Jukka Petäjän pikakritiikki, joka näyttää esipuheen pohjalta värkätyltä ajankohtaisuus-toistolta. Esseen lukija huomaa pian, että ajankohtaisuuteen vetoaminen on Senecan vastaista. Aivan kuin tällainen helppo keino vain vahvistaisi sitä, että usko lukemiseen on heikoissa kantimissa.

Seneca kuului aikaan jolloin lukemisen kulttuuri syntyi. Lukeminen oli ihmeellinen kokemus, ja nimenomaan lukemiseen vedoten Seneca voi välittää että elämä ei ole lyhyt – vaan elämä laajenee sille, joka lukee – eli keskustelee viisaiden kanssa.

Lukiessa ajankohtaisuus haihtuu, muuttuu ajattomuudeksi. Ehkä siksi monet roomalaiset asettuivat kuolemansa hetkellä lukemaan tai kirjoittamaan. Niin teki Senecakin. Asettuen kylpyammeeseen ja avattuun ensin rantee ja sitten vielä polvitaipteen verisuonet, hän alkoi ystävien läsnä ollessa sanella viimeistä tekstiään. Siirtymän ajasta ikuisuuteen uskottiin ehkä olevan tekstiin siirtymistä.

Seneca on merkittävä stoalainen mielenhallinnan filosofi, varsinkin turhien negatiivisten tunteiden hallinta on esillä hänen esseissään, eräänlaisissa lohdutuskirjeissä ystäville. Lohdutuksen aiheiden myötä lukija peilaa tekstiä omakohtaisiin kokemuksiin. Raivonpuuskat, huoli läheisistä tai kuoleman aiheuttama suru osoitetaan tunteiksi, joihin ei saa takertua. *Suuttumuksesta* -essee on käännetty teoksessa *Stoalaisuus – tiedon, tunteiden ja hyvän elämän filosofia (2004)*.

Elämän lyhydestä essee on kaksikymmentä vetoa eli jaksoa. Ja kuten eräs satiirikko sanoi: Seneca kirjoittaa kuten sika pissii, ruiskauksittain. Näin on hyvä. Ajatus sopii Senecan pyrkimykseen seurata luontoaan kirjoittamalla. Jaksojen alut ovat myrkyllistä polemiikkaa, mutta viimeinen pisara on aina paras: lyhyt ja huima loppu saa lukijan odottamaan lisää.

Senecan strategiaa kutsutaan toisaalta terapeutiseksi: hän muuttaa lukijan tunteiden takana olevia negatiivisia mielikuvia. Kiireisyys on negatiivinen mielikuva, joka lyhentää elämää. Se on tuo kvasi-ajankohtainen tauti, joka vaivasi jo muinaisessa Roomassa. Silti edes Senecan lukuisat esimerkit eivät tee kiireisyyden kuvista kiinnostavia. Mutta johtopäätös kuittaa hienosti kaiken:

”Kautta Herkuleen, vaikka teille annettaisiin enemmän kuin tuhat vuotta, sekin kutistuisi ohi kiitäväksi hetkeksi.”

Lohdutus säästetään esseen loppuun, sitä ennen puhuttelun kohde haukutaan ja syyllistetään perin pohjin.

”Sinä itse et ole tehnyt tätä koskaan: vaivautunut katsomaan tai kuuntelemaan itseäsi”. Näin lukijan mieli möyhennetään vereslihalle, ennen kuin tie mielenrauhaan alkaa avautua.

Säilyttelyä paremmin Seneca tekee sen erittäin vaikuttavien ajatuksen käännteiden avulla. Niitä lukijan kannattaa seurata: tuttu ja odotettu ajatuskuvio kääntyy niin yllättävään suuntaan että päässä huimaa. Tämä on myös tehokkaampi vakuuttamisen keino kuin paradoksin käyttö. Seneca kätkee paradoksin ja tekee siitä ympäri kaartavan ajatuskuvion.

Elämän lyhydestä -esseen lukija odottaa esimerkiksi jotain Horatiuksen *carpe diem* -tyyppistä ajatuskuviota. Elämä on lyhyt, tartu hetkeen -fraasi tulee mieleen Senecan käsitellessä kiireisen ihmisen halua ahnehtia elämää. Mutta Seneca ottaa toisen suunnan, hän väittää että ”emme saa elämää lyhyenä, vaan teemme siitä

lyhyen”. Yritys ehtiä paljon, varmistaa vain sen että elämä valuu käsistä. Näin *carpe diem* on itseään toteuttava ennuste: hetken hötkyily tekee elämän lyhyeksi.

Joutilaisuus on Senecan suosittelu tie, mutta mielenrauhan kruunaaman joutilaisuuden esteenä on paljon vale-joutilaisuutta. Suomen kielen ”joutilaisuus” lienee itse eräs este *otium* -termin ymmärtämiselle. Niinpä Juhana Torkki on tehnyt hyvän ratkaisun ja kääntänyt keskeneräisen *Joutilaisuudesta* esseeseen edellisen jatkoksi.

Elämän lyhydestä esseeseen argumentointi kohti todellista joutilaisuutta alkaa hyökkäyksellä toiveajattelua vastaan. Sitten joskus eläkkeellä nautin joutilaisuudesta – aihetta käsitellään laajasti. Lopuksi Seneca kuittaa toiveajattelun todeten, että paras päivä menetetään aina juuri nyt.

Kumma kyllä jopa Ciceron puolijouluas oleskelu maatilalla ärsyttää Senecaa. Hän jyrisee, että puolinainen vapaus ei ole mitään – eikä usko kilpailijansa elämäntapaan. Myöskin tietoisesti hyvän elämän suunnittelun hän torjuu tässä yhteydessä, tosin edistää sitä itse toisaalla.

Mielenhallinnan kannalta kiinnostavinta on Senecan hyökkäys kaikkia joutilaisuuteen tunkevia intohimoja vastaan. Juopottelu on pahin, mutta mässäily ja seksi sekä intohimoiset harrastukset osoitetaan kaikki riippuvuuksiksi, jotka ovat vapauden esteitä.

Vapaus on joutilaisuutta ja askeesia. Senecalle nimenomaan lukeminen ja kirjoittaminen ovat erittäin hyviä askeesin harjoittamisen tapoja. Samalla ne mehevöittävät aikaa kokoamalla yhteen mennyttä ja nykyistä sekä tulevaa.

Näin Seneca pääsee itse asiaan ja osoittaa, miksi jokaisen kannattaa ryhtyä kehittämään itsestään viisasta: se laajentaa ja rikastaa muuten niin nopsaan kiitävän ajan. Viisaus on mentaalinen tapa, jota voidaan kehittää joutilaisuuden ja mielenrauhan ilmapiirissä. Viisaus kehittyy keskustelussa viisaiden kanssa, se imeytyy sieluun lukemisen ja muistikirjan kirjoittamisen avulla, väittää Seneca.

Foucaultin essee *Writing self* käsittelee teoreettisesti sitä, millaista askeesin harjoittamista lukeminen ja kirjoittaminen olivat Senecalle.

Seneca: *Elämän lyhydestä*, suom. Juhana Torkki, Otava 2018

Risto Niemi-Pynttari on dosentti ja kirjoittamisen lehtori Jyväskylän yliopistosta